

De opleiding tot tolk en leraar in de Nederlandse Gebarentaal (NGT) aan de Hogeschool Utrecht bestaat 10 jaar. Dit was reden voor een feestje. Bij deze gelegenheid is ook een andere mijlpaal gevierd. Beppie van den Bogaerde is geïnstalleerd tot de eerste en enige lector Dovenstudies in Nederland. *Van Horen Zeggen* sprak met haar.

Beppie van den Bogaerde *geïnstalleerd als lector*

Om beter te begrijpen hoe het lectoraat Dovenstudies is ontstaan, vertelt Van den Bogaerde kort de voorgeschiedenis. Sam Pattipeiluhu en Ton Stiekema signaleerden rond 1994 dat er behoefte was aan een gedegen HBO-opleiding voor tolken NGT. Er was tot dan toe wel op MBO-niveau een tolkopleiding. De Hogeschool Utrecht (HU) heeft in samenwerking met onder andere het Nederlands Gebarentaalcentrum (NGc), Dovenschap en de Universiteit van Amsterdam (UvA) in 1996 een aanvraag voorbereid voor een opleiding tot tolk en leraar NGT en deze ingediend bij het Ministerie van Onderwijs. Op 31 oktober 1998 is de nieuwe HBO-opleiding officieel van start gegaan.

In 2002 werd in Nederland de bachelor en master structuur in het HBO en WO ingevoerd. In 2004 kreeg de Faculteit Educatie toestemming om een master Dovenstudies/Leraar NGT op te richten. In een masteropleiding leren studenten zelfstandig onderzoek te doen. Daar waar onderzoek gedaan wordt, is een functionaris nodig die onderzoek opzet, begeleidt en kennis verspreidt. Zodoende zijn er vanaf 2002 in het HBO lectoren; deze functie is vergelijkbaar met die van hoogleraar op een universiteit. Een voorwaarde voor het lectorschap is dat men zelf gepromoveerd is. In 2007 werd Van den Bogaerde aangesteld als lector Dovenstudies; zij is in 2000 gepromoveerd op het onderwerp 'Input en Interactie in Dove Families'.

De driehoek van onderwijs, onderzoek en praktijk

De master Dovenstudies kan men volgen met een bachelor diploma van een relevante studierichting. Ook moet men werkzaam zijn in het veld van doven en slechthorenden, aangezien daar het onderzoek op gericht is. De resultaten van onderzoek komen terug in het curriculum van de opleiding Tolk/Leraar NGT. Via publicaties en via de docenten en tolken wordt de meest recente kennis verspreid en gedeeld in het werkveld. Van den

Bogaerde ziet als haar voornaamste taak als lector het begeleiden en bewaken van de processen in de volgende driehoek: onderzoek doen in en met het werkveld en de Dovengemeenschap, resultaten terug laten komen in het onderwijs en via de afgestudeerden de up-to-date kennis in het werkveld laten verspreiden via publicaties. Ook moet Van den Bogaerde als lector de onderzoekslijn voor een aantal jaren uitzetten. Voor 2009 is dit onderzoek gericht op de communicatie tussen hulp- en zorgverleners en dove en slechthorende patiënten. Uit eerder onderzoek bleek dat ongeveer 35% van de doven en slechthorenden ontevreden is over de communicatie met de huisarts. Dit is overigens hetzelfde percentage dat gevonden wordt bij etnische groeperingen. Veel artsen of verpleegkundigen zijn onwetend als het gaat om communicatie met doven en slechthorenden. Vaak denken ze dat wanneer de -soms technische en ingewikkelde- informatie overgebracht is via schrift of tolk, dit betekent dat de patiënt het heeft begrepen, zeker als deze 'ja' knikt. Echter in gebarentaal heeft 'ja' knikken ook een grammaticale functie. De gevolgen kunnen aanzienlijk zijn. Denk aan een verkeerde diagnose of verkeerd gebruik van medicijnen. Via onderzoek wil Van den Bogaerde laten uitzoeken of er in de zorgverlenende opleidingen aandacht wordt besteed aan de culturele aspecten van de communicatie met doven en slechthorenden. Resultaten uit onderzoek geven relatief hard bewijs waarmee de noodzaak tot verandering aangetoond kan worden. Het streven van Van den Bogaerde is om met de onderzoeksresultaten invloed te hebben op de praktijk. Een voorbeeld hiervan is aanpassing in opleidingen van zorgverleners.

"Ik ben de enige lector Dovenstudies in Nederland, er is geen concurrentie en weinig om me aan te spiegelen. Ik zoek mede daarom de samenwerking en afstemming met bijvoorbeeld de Radboud Universiteit in Nijmegen, de UvA, Dovenschap en het NGc. Nijmegen richt zich meer op het onderwijs aan dove kinderen en de UvA op de

Dovenstudies

onderzoek naar taalkundige aspecten van NGT. Ook wisselen we kennis uit en ondersteunen we elkaar”, aldus Van den Bogaerde.

Aandacht voor verschillen

Van den Bogaerde spreekt gepassioneerd over het lectoraat en de opleiding. Wat is haar affiniteit met doven? ”Oorspronkelijk was mijn passie de taalwetenschap. In mijn eerste jaar aan de UvA vertelde professor Ben Tervoort over gebarentaal. Dit intrigeerde me en ik ben erin gedoken. Zo kwam ik er gaandeweg achter dat het gebruik van gebarentaal niet het enige is dat doven onderscheidt van horenden. Het is meer dan dat. Er bevindt zich een wereld achter doofzijn: de Dovencultuur. Daardoor ben ik breder gaan kijken en breder onderzoek gaan doen, dus niet alleen op talige aspecten in de interactie, maar bijvoorbeeld ook hoe dove ouders de aandacht van hun kind trekken en vasthouden en of er verschillen zijn tussen dove en horende kinderen.”

Doofzijn ‘op zich’ is geen relevant thema voor Van den Bogaerde, maar –en hier haalt ze een uitspraak van Jenny Goldschmidt aan, die het weer van Aristoteles heeft–: “Gelijke gevallen moeten gelijk behandeld worden en ongelijke gevallen verdienen een ongelijke behandeling”. Van den Bogaerde gaat er vanuit dat we wel gelijk, maar altijd verschillend zijn. ”Het verschil is relevant om rekening mee te houden. Er is een parallel met de vrouwenemancipatie: vrouwen wilden als gelijken aan mannen gezien worden. Ze voerden aan dat jongens en meisjes gelijk geboren worden en ongelijke behandeling de oorzaak van de achterstelling van vrouwen was. Onderzoek wees echter uit dat er fundamentele biologische verschillen zijn tussen mannen en vrouwen. Een gelijke behandeling benadeelt juist een van de groepen. Een verschillende benadering is nodig om tot gelijke kansen in de maatschappij te komen. Zo is het ook met doven. Door te benadrukken dat ze precies hetzelfde zijn als horenden benadelen ze zichzelf. Een kind met een



cochlear implantaat in het regulier onderwijs zonder de juiste ondersteuning en misschien maar twee keer per week ambulante begeleiding en een ochtend een tolk, heeft kans een achterstand op te lopen, want al die andere momenten kan informatie langs het kind heen gaan. Eigenlijk heeft iederéén bepaalde voorzieningen nodig om gelijke kansen te krijgen.”

Beter onderwijs geeft doven meer macht

Van den Bogaerde vertelt verder. ”De toekomst, die is nu. Ik hou me niet bezig met voorspellingen over de ontwikkelingen van CI. De praktijk nu is dat we een populatie hebben van ongeveer twintig tot tachtig jaar, die doof of slechthorend is en grotendeels NGT of NmG gebruikt. Daar richt ik me op. Ook richt ik me niet op hoe te anticiperen op de ontwikkelingen binnen het onderwijs. Wel als er iets verschillend is, welke benadering er nodig is om het echt gelijk voor iedereen en toegankelijk te maken. Ik vind het belangrijk dat het onderwijs zodanig verbetert dat mensen gelijkwaardig kunnen functioneren. Men heeft recht op goed onderwijs zonder extra hindernissen. Nu zijn er nog geen doven die in Nederland promotieonderzoek op het gebied van Dovenstudies hebben afgerond. Het zou mooi zijn als mijn opvolger doof is. Het hoeft niet, maar dat het wel kán. Kennis is immers macht!”

FEMKE ROUTS